

РЕЗЮМЕТА НА НАУЧНИ ТРУДОВЕ И ПУБЛИКАЦИИ

на ас. д-р Галена Годорова Терзиева

представени на конкурс за заемане на академична длъжност „доцент” по „Методика на обучението по физическо възпитание (адаптирана физическа активност, хигиена и здравно образование)“, област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по..., за нуждите на катедра ПНУП, обявен от Тракийски университет, ДВ бр. 41 от 03.06.2022 г.

Монографии:

Терзиева, Г. (2022). *Здравно образование и физическо възпитание: Компетентност на студенти педагози.* Монография. Стара Загора: Педагогически факултет, Тракийски университет. 158 с. ISBN: 978-954-314-107-4

Резюме: Влошаващото се здравословно състояние на българските граждани не е нов проблем, но е винаги актуален, особено в условията на постпандемична обстановка. По данни на Здравния профил на България от 2021 г. причина за почти половината от смъртните случаи в страната са поведенческите рискови фактори – тютюнопушене, употреба на алкохол, небалансирано хранене и ниска двигателна активност. Според новия проект за Национална здравна стратегия 2030 това показва, че не се използва напълно и на всички нива потенциалът на промоцията на здравето. Затова и една от предвидените реформи е свързана с осъществяването на здравно образование.

С въвеждане на компетентностния подход в българското училище крайните резултати от обучението по различните учебни предмети в съответните етапи и степени, включително и по здравно образование, се представят чрез ниво на компетентност. Здравната компетентност не е последица само от интегрирания учебно-възпитателния процес в образователните учреждения, но и от допълнително осъществяването самообразование и самовъзпитание. Във формирането ѝ участват още семейството, приятелите, средствата за масова комуникация и други институции, свързани с промоцията на здравословния начин на живот.

Здравната компетентност представлява динамична съвкупност от здравни знания от различни области, здравни умения, превърнати в здравни навици, и разумно отношение към здравето. Всичко това е насочено към изграждането на здравословно поведение, което от своя страна е в основата на здравословния начин на живот.

Изследване нивото на здравни знания, умения, навици и отношения на студентите като бъдещи начални учители е важно в два основни аспекта.

На първо място – в личностен план. Установява се какъв е моментният им начин на живот и кои са проблемните области, върху които трябва да се работи, за да се промени поведението към по-здравословно. Това е в унисон с важната ключова компетентност за учене през целия живот – уменията за здравословен начин на живот и спорт.

На второ място – в професионален план. Всеки учител чрез своето поведение служи за личен пример на своите ученици, като в случая е важно то да бъде здравословно. Обемът от здравна информация, която притежава началният учител, изпълнява ролята на основа, върху която се изгражда част от професионално-педагогическата му

компетентност. От една страна, здравни знания трябва да се притежават, за да може той да формира умение за тяхното адаптиране към възрастовите особености и степента на познавателното развитие на учениците в началния етап, както и за преподаването им по различни учебни предмети – родинознание, човекът и природата, физическо възпитание и спорт, час на класа, както и интегрирано по всички останали. От друга страна, са необходимо условие за успешното организиране на здравно ориентиран учебно-възпитателен процес от страна на началния учител.

Съобразно изведените проблемни научни области настоящата монография е композирана в три глави. В първата се изясняват някои теоретични постановки, свързани със здравето, здравното образование и неговата взаимовръзка с физическото възпитание и спорта, със здравната компетентност. Във втората глава накратко се представя концепцията и организацията на проведеното изследване в областта на здравната компетентност в контекста най-вече на физическото възпитание и спорта. В третата глава се анализират моментните нива на здравните знания и изградените здравни умения, превърнати в навици, на студентите от специалност „Предучилищна и начална училищна педагогика“ (ПНУП), ОКС „бакалавър“ и „магистър“, както и „Начална училищна педагогика с чужд език“ (НУПЧЕ), ОКС „бакалавър“, като се определя отношението им към здравето и се правят изводи относно тяхното личностно и професионално поведение като бъдещи начални учители.

Книгата търси своя адресат в лицето на всички, които се интересуват от проблемите на здравето в ракурса на здравното образование и физическото възпитание и спорта.

Терзиева, Г. (2020). *Адаптирано физическо възпитание: Бъдещите детски и начални учители за приобщаването.* Монография. Стара Загора: Кота. 158 с. ISBN: 978-954-305-555-5

Резюме: Адаптираната физическа активност предполага приспособяване на всяко движение към възможностите и потребностите на хората със затруднения. Нейното реализиране подпомага процеса на приобщеността им в обществото и оказва благотворно влияние върху себеактуализацията на личността. Адаптираното физическо възпитание се явява важна част от адаптираната физическа активност, като обхваща двигателното обучение на децата със специални образователни потребности, свързано е и се допълва от другите ѝ видове: адаптиран спорт, адаптирана рекреация, адаптирана физическа рехабилитация. Понеже изпълнява важни рехабилитационни, педагогически и социални функции, адаптираното физическо възпитание става определящ фактор за рехабилитацията, развитието и приобщаването на децата с нарушения.

В последните години образователната политика на Република България е насочена към намаляване количеството на специалните образователни учреждения и увеличаване броя на приобщените в общообразователната среда деца със специални образователни потребности.

Съгласно Закона за предучилищното и училищното образование (ЗПУО) от 2015 г. се затварят болничните и оздравителните училища, а помощните се преобразуват в държавни и общински центрове за специална образователна подкрепа. По силата му „приобщаващото образование е неизменна част от правото на образование и е процес на

осъзнаване, приемане и подкрепа на индивидуалността на всяко дете или ученик и на разнообразието от потребности на всички деца и ученици чрез активизиране и включване на ресурси, насочени към премахване на пречките пред ученето и научаването и към създаване на възможности за развитие и участие на децата и учениците във всички аспекти на живота на общността“.

С последните актуализации на Закона за физическото възпитание и спорта (ЗФВС) се регламентира, че учебните заведения трябва да създават условия за занимания с физически упражнения и спорт с лечебна цел, както и условия за занимания с адаптирани физически упражнения и спорт за децата със специални образователни потребности. Също така физическото възпитание и спортът са неразделна част от образователния и възпитателния процес в предучилищните детски заведения, общообразователните, специалните и професионалните училища.

С Наредбата за приобщаващото образование (НПО) от 2017 г. се определя държавният образователен стандарт за приобщаващото образование съгласно Закона за предучилищното и училищното образование. Според тази наредба общообразователната подготовка за децата с нарушено зрение, увреден слух, умствена изостаналост и множество увреждания се осъществява в хода на цялото училищно обучение и обхваща адаптирани за децата групи ключови компетентности, част от които са нагласите за здравословен начин на живот и спорт. Тези деца се обучават по индивидуална програма по общообразователния учебен предмет „Физическо възпитание и спорт/лечебна физкултура“. Чрез него се развиват умения за координация на движенията, обследване на пространството, активност при придвижване и участие в колективни игри. За децата с физически увреждания се организират занимания, които осигуряват физическо натоварване, съобразено с техните възможности и здравословно състояние, и ги приобщават към паралелката или групата.

На преден план излиза проблемът за осъществяването на адаптирано физическо възпитание в приобщаващи условия, или на приобщаващо физическо възпитание. То е обединяване на деца с различни възможности в рамките на общата двигателна активност. За неговото осъществяване учителят по физическо възпитание трябва да направи необходимите дидактически, педагогически и програмни промени и да осигури на всички деца възможността да постигнат своите цели, да имат усещането за сигурност, удобство и успех в условията за упражняване на физическата активност.

Понеже най-характерната особеност и отличителна черта на заниманието по физическо възпитание е активната двигателна дейност на обучаващите се и свързаното с нея физическо натоварване, нейното адаптиране спрямо особеностите на децата с различни увреждания изисква по-специфична подготовка. Анализът на учебните планове в педагогическите факултети в България показва, че студентите от специалност „Предучилищна и начална училищна педагогика“ не получават обучение в областта на адаптираното физическо възпитание. Така на практика бъдещите детски и начални учители, които ще преподават физическо възпитание, не придобиват компетентности за включването на деца със специални образователни потребности в процеса на двигателното обучение.

Важно значение за успеха на адаптираното физическо възпитание в общообразователна среда има приобщаващото поведение на учителите, които

непосредствено го осъществяват. Едни от неговите основни предиктори са положителните нагласи на учителите за приобщаването на деца със специални образователни потребности в двигателното обучение. В тази област в Република България има проведено едно проучване, и то само на нагласите към приобщаването на деца с физически увреждания в двигателното обучение на учителите по физическо възпитание и студентите, които завършват специалност „Физическо възпитание“ в Националната спортна академия „Васил Левски“. Неизследван остава въпросът за нагласите на студентите от специалност „Предучилищна и начална училищна педагогика“, които ще провеждат двигателното обучение в детската градина и в началното училище и които нормативно са поставени в условията на приобщаващо образование, а в частност ще осъществяват приобщаващо физическо възпитание.

Съобразно изведените проблемни области настоящата монография е разделена на две глави. В първата се изследват в теоретичен план различни интерпретации на адаптираното физическо възпитание. Във втората глава се анализират промените в нагласите на студентите от специалност „Предучилищна и начална училищна педагогика“ (ОКС „магистър“) за приобщаването на деца със специални образователни потребности в двигателното обучение след проведено специализирано обучение в условията на висшето училище.

Книгата търси своя адресат в лицето на всички, които се интересуват от проблемите в приобщаването на децата и учениците със специални образователни потребности в ракурса на адаптираното физическо възпитание.

Публикации:

Terzieva, G. (2019). A Concept for Inclusive Physical Education Training Program for Future Pre-School and Primary-School Teachers. *Списание „Педагогика“, година ХСI, книжка 5, стр. 696-701.* ISSN 1314–8540 (Online), ISSN 0861–3982 (Print).

Резюме: Приемането на нови нормативни документи в областта на образованието в България определят приобщаването на деца със специални образователни потребности в общообразователните училища. Съществената и неразделна роля на физическото възпитание в образователния процес поставя въпроса за включването на децата с увреждания и в двигателното обучение. Учителите, които го прилагат, допринасят много за положителните му ефекти. Основни характеристики на физическото възпитание са активна двигателна дейност и свързаното с нея физическо натоварване. За да се адаптира успешно към специфичните нужди на деца с различни увреждания, е необходимо по-специализирано обучение.

Анализът на учебните програми на педагогическите факултети в България показва, че бъдещите детски и начални учители, които ще провеждат физическото възпитание на децата съответно в детските градини и началните училища, не получават подходяща подготовка по адаптивно физическо възпитание.

Целта на настоящата статия е да представи концепция за въвеждане на обучителна програма по „Двигателен тренинг и приобщаващо физическо възпитание“, предназначена за студенти от специалност „Предучилищна и начална училищна педагогика“ към Педагогическия факултет на Тракийски университет, България.

Терзиева, Г. (2020). Самоефективност на детски и начални учители за приобщаване на деца със специални образователни потребности в двигателното обучение. *Списание „Педагогика“*, година ХСII, книжка 7, стр. 1020-1026. ISSN 1314–8540 (Online), ISSN 0861–3982 (Print).

Резюме: Целта на статията е изследване на увереността на детски и начални учители в способностите им да приобщат деца със специални образователни потребности в заниманията по физическо възпитание. В проучването участват 120 детски учители и 100 начални учители. Те попълват модифициран и адаптиран вариант на анкетната карта „Скала за самоефективност за приобщаване в обучението на учители по физическо възпитание“ на Блок.

Резултатите показват, че респондентите са със средна степен на изразеност на приобщаваща самоефективност, като въпреки колебанията си са по-скоро уверени в своите възможности да приобщат деца със специални образователни потребности в двигателното обучение. Също така учителите, които имат личен контакт с лица с увреждания, опит в приобщаващото физическо възпитание или се чувстват подготвени, демонстрират по-висока степен на приобщаваща самоефективност.

Терзиева, Г. (2014). Аспекти на обучението по кинезитерапия при студенти педагози. *Е-списание „Science & Technologies“*, брой IV, номер 8, стр. 16-19. ISSN: 1314-4111.

Резюме: През последните години се наблюдава тенденция за нарастване на хроничните метаболитни заболявания и гръбначните изкривявания при децата. Физическото възпитание предлага редица решения и описва добри практики за превенция и рехабилитация на тези аномалии. Задълбоченото изучаване на физическите дейности и упражнения с лечебна и рехабилитационна цел са предмет както на физическото възпитание, така и на кинезитерапията.

Изложението се фокусира върху оптимизирането на практическото обучение на студентите от специалностите „Предучилищна и начална училищна педагогика“ и „Начална училищна педагогика с чужд език“ чрез въвеждане на нов учебен курс „Двигателен тренинг и кинезитерапия“. Фокусът е насочен към подобряване на ефективността на кинезитерапията за ранна диагностика, профилактика и превенция на гръбначни деформации и затлъстяване.

Terzieva G. (2015). Pedagogical Design Aspects of the Respiratory Disturbances Prophylaxis in the Childhood. *Trakia Journal of Sciences*, vol. 13, Supplement 1, pp. 515-518. ISSN 1313-7069 (print), ISSN 1313-3551 (online).

Резюме: Един от сериозните проблеми на съвременния живот е непълноценното и нерационално дишане в детството. Освен това продължителното вредно въздействие на факторите на околната среда и начина на живот натоварват допълнително дихателната система на децата. Наблюдава се негативна тенденция към нарастващо разпространение на респираторните заболявания в детската възраст

Целта на настоящото изследване е да се опише методика за обучение на студенти по педагогика за работа с деца и ученици, страдащи от различни нарушения на дихателната функция. Прави се опит да се систематизират дихателните упражнения

според техния ефект и да се открият възможностите за приложението им в различните форми на двигателното обучение.

Терзиева, Г. (2019). Формиране на професионална компетентност за адаптирано физическо възпитание. *Е-списание „Педагогически форум“*, брой 1, стр. 40-50. ISSN: 1314-7986.

Резюме: Децата със специални образователни потребности се обучават в приобщаващи условия в детската градина и началното училище, включително и по физическо възпитание.

Целта на това изследване е анализ на степента на формиране на професионална компетентност за адаптирано физическо възпитание на бъдещите детски и начални учители. За реализирането ѝ се използват методите дидактическо тестиране, решаване на казуси и педагогическо наблюдение.

След проведеното специализирано обучение студентите от специалност „Предучилищна и начална училищна педагогика“ формират достатъчно високо ниво на компетентности за приобщаване на деца с нарушения в двигателното обучение.

Терзиева, Г. (2019). Тенденции в професионалната компетентност на учителя за адаптирано физическо възпитание. *Годишник на Педагогически факултет, Тракийски университет, том 16*, стр. 106-116. ISSN 1312-286X (print), ISSN 2535-1125 (online).

Резюме: Въвеждането на приобщаващото образование в Република България поставя нови изисквания към професионалната компетентност на учителите. Физическото възпитание е неразделна част от образователния процес на децата със специални образователни потребности. В този контекст докладът анализира тенденциите в професионалната компетентност на учителите за адаптирано физическо възпитание в различни страни.

Терзиева, Г. (2020). Нагласи на детски и начални учители за приобщаване на деца със специални образователни потребности в двигателното обучение. *Е-списание „Педагогически форум“*, брой 1, стр. 55-65. ISSN: 1314-7986.

Резюме: Целта на статията е изследване на нагласите на детски и начални учители за приобщаването на деца със специални образователни потребности в заниманията по физическо възпитание.

В проучването участват 120 детски учители и 100 начални учители. Те попълват модифициран и адаптиран вариант на анкетната карта „Нагласи към обучение на лица с физически увреждания по физическо възпитание“ на Кудлачек.

Резултатите показват, че нагласите на респондентите за приобщаване на деца със специални образователни потребности в двигателното обучение са по-скоро положителни. Учителите, които имат опит в приобщаващото физическо възпитание, чувстват се по-подготвени и по-уверени в компетентността си да го осъществят, са с по-изразени приобщаващи нагласи. От друга страна, по-възрастните участници и тези с повече педагогически стаж са с по-слабо изразени и не толкова положителни приобщаващи нагласи.

Терзиева, Г. (2020). Нагласи и самоефективност на учители за приобщаване на деца със зрителни увреждания в двигателното обучение. *Годишник на Педагогически факултет, Тракийски университет, том 17, стр. 162-175.* ISSN 1312-286X (print), ISSN 2535-1125 (online).

Резюме: Целта на изследването е да се анализират нагласите и самоефективността на настоящи и бъдещи детски и начални учители за включване на деца с различни увреждания в часовете по общо физическо възпитание. Тази статия представя резултатите, свързани с деца със зрителни увреждания.

Проучването обхваща контингент от 723 души - 240 детски учители, 143 начални учители и 340 студенти, завършващи специалност „Предучилищна и начална училищна педагогика”.

Основният метод на изследване е анкетният. Участниците попълват модифицирани и адаптирани версии на два въпросника: „Нагласи към обучение на лица с физически увреждания по физическо възпитание – АТIPDPE“ от Кудлачек и „Скала за самоефективност за приобщаване в обучението на учители по физическо възпитание – SE-PETE-D“ от Блок.

Резултатите показват, че респондентите имат относително положителни приобщаващи нагласи и са по-скоро уверени в способността си да включат дете със зрителни увреждания в приобщаващо физическо възпитание.

Терзиева, Г. (2021). Обучение в приобщаване чрез подвижни игри. *Годишник на Педагогически факултет, Тракийски университет, том 18, стр. 60-68.* ISSN 1312-286X (print), ISSN 2535-1125 (online).

Резюме: В съществуващите нормативни документи в Република България, свързани с приобщаващото образование, в областта на двигателно обучение основен акцент се поставя върху участието на деца и ученици със специални потребности в колективни игри. Детските и началните учители са изправени пред предизвикателството да са страна в осъществяването на приобщаващото физическо възпитание. Това предполага да притежават съответните компетентности.

Целта на статията е да анализира основните затруднения, които изпитват студентите от специалност „Предучилищна и начална училищна педагогика“ в академичната си подготовка в посока планиране и провеждане на подвижни игри, в които са включени деца и ученици с физически увреждания, нарушено зрение, увреден слух или умствена изостаналост.

Терзиева, Г. (2021). *Модел за приобщаваща дейност в практическото обучение на студенти педагози.* В: Темникова, М. и кол. (2021). Компетентностен подход в обучението на студенти от педагогически специалности. Стара Загора: Педагогически факултет, Тракийски университет. стр. 205-213. ISBN 978-954-314-104-3

Резюме: Реализирането на приобщаващото образование предполага успешно включване на децата или учениците със специални образователни потребности в двигателното обучение. За изграждането на необходимата педагогическа компетентност в практическото си обучение студентите от специалност „Предучилищна и начална училищна педагогика“ се запознават и прилагат различни добри практики от други

страни, тъй като у нас все още не е регламентиран конкретен механизъм за осъществяване включването на деца или ученици със затруднения в двигателното обучение. Тази публикация представя възможностите за приложение на Модела за приобщаваща дейност (Activity Inclusion Model, 2017), който представлява вариант на Приобщаващия спектър на Блек и Стивънсън, съобразен с Международната класификация на функционирането на човека, уврежданията и здравето.

Терзиева, Г. (2022). Проучване на измерения на здравето. *Е-списание „Педагогически форум“*, брой 2, стр. 42-47. ISSN: 1314-7986.

Резюме: Доброто здравословно състояние се определя от постигането на баланс във взаимосвързаните измерения на здравето.

Целта на тази статия е проучване на физическото, социалното, емоционалното, интелектуалното, духовното и екологичното здраве при студенти от Педагогически факултет на Тракийски университет, Стара Загора, България.

Прилага се анкетният метод, като инструмент на изследването е анкетната карта „Колко сте здрави?“. Анкетирани са 557 студенти от различните специалности в Педагогически факултет.

Резултатите показват, че социалното, емоционалното, интелектуалното и духовното здраве на респондентите е добро. Влошени са показателите, свързани с физическото и екологичното здраве.

Terzieva G. (2022). The STEP method in the training of pedagogical students. *Proceedings of the 7th International Congress on Social Sciences and Humanities: Building Academic Connections: 01 July 2022*, pp. 22-26. ISBN–13 978-80-908612-1-3, ISBN–10 80-908612-1-0.

Резюме: Основната цел на това изследване е да се проучи до каква степен студентите от специалност „Предучилищна и начална училищна педагогика“ овладяват адаптирането на подвижни игри за деца с церебрална парализа чрез метода STEP.

В обучението са включени 47 студенти от трети курс. Провежда се онлайн през летния семестър на учебната 2021/2022 г. и включва следните методи – лекции, дискусии, решаване на казуси.

Комбинираната оценка показва, че най-голям е дялът на респондентите, които развиват умения на високо ниво за прилагане на метода STEP при адаптиране на подвижни игри за деца с церебрална парализа– 55,3%. 34% от участниците изпитват затруднения в различни аспекти на модифициране, което определя средно ниво на владеене, а при 10,6% – нивото остава ниско.

Terzieva G. (2022). Formation of skills for application of the TREE method. *Proceedings of the 7th International Congress on Social Sciences and Humanities: Building Academic Connections: 01 July 2022*, pp. 27-31. ISBN–13 978-80-908612-1-3, ISBN–10 80-908612-1-0.

Резюме: Целта на статията е да се анализира степента на формиране на умения за адаптиране на подвижни игри за деца със зрителни увреждания по метода TREE.

В обучението участват 52 студенти от четири курса от специалност „Предучилищна и начална училищна педагогика“. Провежда се през зимния семестър на учебната 2021/2022 г., онлайн и включва следните методи – лекции, дискусии, решаване на казуси.

След проведено специализирано обучение 63,4% от респондентите формират високо ниво на умения за адаптиране на подвижни игри по метода TREE, 30,8% – на средно ниво и 5,8% – на ниско ниво.

Terzieva G. (2022). Adaptation of mobile games for children with hearing impairments. *European Science Review*, №5-6, pp. 21-24. ISSN 2310-5577.

Резюме: Целта на статията е да се изследва степента на усвояване от респондентите на метода на Либерман и Хюстън-Уилсън за адаптиране на подвижни игри за деца с увреден слух.

Участват 41 третокурсници от специалност „Предучилищна и начална училищна педагогика“. Обучението се провежда през летния семестър на учебната 2020/2021 година. Организира се онлайн и включва следните методи – лекции, дискусии, решаване на казуси.

Обобщените резултати показват, че 73,1% от анкетираните имат високо ниво на усвояване на метода. 22% от студентите имат пропуски в две или повече области, а 4,9% – показват ниско ниво на умения.

Terzieva G. (2022). A concept for health education training program. *Norwegian Journal of development of the International Science*, №89, pp. 28-30. ISSN 3453-9875.

Резюме: Целта на тази статия е представяне на концепция за обучителна програма по здравно образование за студенти от специалност „Предучилищна и начална училищна педагогика“ и „Начална училищна педагогика с чужд език“ на Педагогически факултет при Тракийски университет, Стара Загора, България. Дисциплината е насочена към формиране здравни знания и умения, готовност у бъдещите начални учители да преподават здравни теми в начален етап на основната образователна степен.

Терзиева, Г. (2022). Формиране на професионално-педагогическа компетентност в областта на хигиената и здравното образование. *Е-списание „Педагогически форум“*, брой 3. ISSN: 1314-7986. DOI: 10.15547/PF.2022.018

Резюме: Формирането на хигиенно-здравни знания и умения се извършва най-ефективно в начална училищна възраст. На преден план излиза необходимостта от преподаване от началните учители на научнообоснована и систематизирана информация, за да се постави основата за изграждане на здравословен начин на живот на учениците. Това, заедно с нормативните промени в сферата на здравното образование и професионално-педагогическите компетентности, поставя нови, по-големи изисквания към академичната подготовка на студентите педагози.

Целта на това изследване е анализ на степента на формиране на професионална компетентност в областта на хигиената и здравното образование на бъдещите начални учители. Основните методи, които се използват за реализирането ѝ, са дидактическо тестиране, педагогическо наблюдение, решаване на казуси.

Резултатите показват, че след проведено специализирано обучение студентите от специалности „Предучилищна и начална училищна педагогика“ и „Начална училищна педагогика с чужд език“ формират на задоволително ниво здравни знания, умения за преподаването им в начален етап и способности за организиране на учебен процес, съобразен със хигиенно-здравните изисквания.

Подпис: